

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

BADK-133-25/17
PW9-01/17

Warszawa, 6 września 2017 r.

Nr: 32877	Data wpływu petycji 2 kwietnia 2017 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 5 września 2017 r.

PRAWO RODZINNE I OPIEKUŃCZE

TEMAT

**WŁADZA RODZICIELSKA,
KONTAKTY ORAZ ICH WYKONYWANIE**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja wielokrotna

Petycja wniesiona i poparta przez 1101 osób indywidualnych.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą wprowadzenia zmian w Kodeksie wykroczeń, Kodeksie karnym, Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym oraz Kodeksie postępowania cywilnego.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Postulowane w petycji zmiany mają na celu doprecyzowanie wykonywania kontaktów z małoletnim, sprawowania władzy rodzicielskiej w aspekcie orzekania opieki naprzemiennej oraz egzekwowania orzeczeń sądowych w wymienionych zakresach.

Autorzy petycji wskazują, że dla zrealizowania petycji konieczne są następujące zmiany:

- 1) w Kodeksie wykroczeń dodanie art. 106¹ § 1 i 2 o następującej treści:

§ 1 „Kto incydentalnie utrudnia lub uniemożliwia wykonanie kontaktów lub sprawowania opieki nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wynikających z wykonalnego orzeczenia albo z wykonalnej ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 200 zł”.

§ 2 „Usiłowanie jest karalne”.

- 2) w Kodeksie karnym dodanie w art. 207 § 4, 5 i 6 o treści:

§ 4 „Kto utrudnia lub uniemożliwia wykonanie kontaktów lub sprawowania opieki nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wynikających z wykonalnego orzeczenia albo z wykonalnej ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, podlega karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

§ 5 „Jeżeli w wyniku czynu określonym w § 4 małoletni dozna uszczerbku na zdrowiu psychicznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 1 roku do lat 3”.

§ 6 „Jeżeli następstwem czynu określonego w § 4 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12”.

- 3) w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym:

- zmiana art. 58 § 1a w następujący sposób: „W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, oraz orzeka opiekę

naprzemienną nad dzieckiem w ten sposób, iż dziecko będzie zamieszkiwało przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach. W przypadku, gdy wspólna opieka naprzemienna rodziców nie może być wykonywana w porównywalnych okresach czasowych, sąd na wniosek tego rodzica, który tej opieki naprzemienną nie może wykonywać, ustala opiekę tego rodzica w takim wymiarze o jaki on wnioskuje. W przypadku zagrożenia dobra dziecka stosuje się odpowiednio art. 109 i 111”.

- zmiana art. 107 § 2: „W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, oraz orzeka opiekę naprzemienną nad dzieckiem w ten sposób, iż dziecko będzie zamieszkiwało przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach. W przypadku, gdy wspólna opieka naprzemienna rodziców nie może być wykonywana w porównywalnych okresach czasowych, sąd na wniosek tego rodzica, który tej opieki naprzemienną nie może wykonywać, ustala opiekę tego rodzica w takim wymiarze o jaki on wnioskuje. W przypadku zagrożenia dobra dziecka stosuje się odpowiednio art. 109 i 111”.

4) w Kodeksie postępowania cywilnego dodanie do art. 756¹:

- § 1 o treści: „Sąd udzielając zabezpieczenia w zakresie roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, udziela zabezpieczenia w ten sposób, iż dziecko będzie zamieszkiwało przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach i piecza nad dzieckiem będzie sprawowana przemiennie przez każdego z rodziców. W przypadku, gdy wspólna opieka naprzemienna rodziców nie może być wykonywana w porównywalnych okresach czasowych, sąd na wniosek tego rodzica, który tej opieki naprzemienną nie może wykonywać, ustala opiekę tego rodzica w takim wymiarze o jaki on wnioskuje”.

- § 2 o następującej treści: „Wniosek o udzielenie zabezpieczenia określonego w § 1 podlega rozpoznaniu w terminie dwóch miesięcy od dnia jego wpływu do sądu”.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 72 ust. 1 wprowadza prawo każdego do żądania od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, a także wyzyskiem i demoralizacją.

Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.) w art. 3 ust. 1 wskazuje, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych

przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną jest najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Zgodnie z art. 8 Państwa–Strony mają obowiązek szybkiego działania w przypadku naruszenia praw dziecka oraz zachowania jego tożsamości i stosunków rodzinnych w przypadku ich naruszenia.

Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci sporządzona w Strasburgu 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. 2000 r. Nr 107, poz. 1128) w art. 7 stanowi, że organ sądowy prowadząc postępowanie dotyczące dziecka ma obowiązek szybkiego działania w celu uniknięcia nieuzasadnionej zwłoki. Dodatkowo niezbędne jest istnienie odpowiednich przepisów zapewniających bezzwłoczne wykonanie orzeczeń.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.), dalej k.r.o., w art. 93 § 1 stanowi, że władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom. Jak wynika z art. 95 władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka. Na mocy art. 97 każde z rodziców jest obowiązane i uprawnione do wykonywania władzy rodzicielskiej, jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie, w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Zgodnie z art. 58 § 1 „W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia”.

W braku porozumienia sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia (§ 1a). Sąd na zgodny wniosek stron nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem (§ 1b).

Artykuł 107 reguluje władzę rodzicielską w sytuacji gdy rodzice żyją

„w rozłączeniu” i nie odnosi się do rodziców, wobec których orzeczono rozwód, separację lub unieważniono małżeństwo. W takim przypadku rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej kształtuje art. 58 k.r.o. Zgodnie z art. 107 § 2 sąd opiekuńczy może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka.

W art. 113–113⁶ uregulowano zasady utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Katalog sposobów utrzymywania kontaktów z dzieckiem ma charakter otwarty i obejmuje: przebywanie z dzieckiem, bezpośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość (art. 113 § 2).

Ustawodawca w art. 113² wskazał na możliwość ograniczenia przez sąd opiekuńczy przedmiotowego prawa. Ingerencja sądu następuje w każdym przypadku, gdy wymaga tego dobro dziecka. W § 2 zawarto przykładowy katalog sposobów ograniczenia utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Sąd opiekuńczy może w szczególności: zakazać spotykania się z dzieckiem, zakazać zabierania dziecka poza miejsce jego stałego pobytu, zezwolić na spotykanie się z dzieckiem tylko w obecności drugiego z rodziców albo opiekuna, kuratora sądowego lub innej osoby wskazanej przez sąd, ograniczyć kontakty do określonych sposobów porozumiewania się na odległość, zakazać porozumiewania się na odległość.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.) w art. 756¹ stanowi, że postanowienie o zabezpieczeniu w sprawach dotyczących pieczy nad małoletnimi i kontaktów z dzieckiem może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy. Jednakże w przypadkach niecierpiących zwłoki, postanowienie o zabezpieczeniu może być wydane na posiedzeniu niejawnym.

Przepisy art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c. normują wykonywanie kontaktów z dzieckiem. Artykuł 598¹⁵ reguluje pierwszy etap postępowania mającego na celu wykonanie orzeczenia lub ugody dotyczących kontaktu z dzieckiem. Ten etap postępowania wykonawczego polega na zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Drugi etap postępowania wykonawczego uregulowany w art. 598¹⁶ polega na nałożeniu obowiązku zapłaty określonej sumy pieniężnej.

„W postępowaniu dotyczącym wykonywania kontaktów z dzieckiem z zestawienia treści art. 598¹⁵ § 1 i art. 598¹⁶ § 1 wynika, że w postanowieniu o zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej sąd ustala jej wysokość za każde, jednostkowe naruszenie obowiązku, zaś w postanowieniu o nakazaniu zapłaty sąd określa wysokość całościowej sumy pieniężnej stosownie do liczby naruszeń obowiązku” (M. Krakowiak).

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.) określa miejsce zamieszkania dziecka. Zgodnie z art. 26 § 1 k.c. miejscem zamieszkania dziecka, które pozostaje pod władzą rodzicielską jest miejsce zamieszkania rodziców. Jeżeli władza rodzicielska została powierzona jednemu z rodziców to jego miejsce zamieszkania jest miejscem zamieszkania dziecka. W myśl § 2, jeżeli władza rodzicielska przysługuje na równi obojgu rodzicom mającym osobne miejsce zamieszkania to miejscem zamieszkania dziecka jest miejsce u tego z rodziców, u którego dziecko stale przebywa. Jeżeli dziecko nie przebywa stale u żadnego z rodziców, jego miejsce zamieszkania określa sąd opiekuńczy.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.) w art. 207 normuje przestępstwo znęcania się fizycznego lub psychicznego nad osobą najbliższą, małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan fizyczny lub psychiczny. Znamionami od których zależy surowsza odpowiedzialność sprawcy jest stosowanie szczególnego okrucieństwa (§ 2) lub następstwo w postaci targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie (§ 3).

PRACE LEGISLACYJNE:

Brak.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Omawiana petycja jest zbieżna w znaczącej części z petycją wielokrotną PW9-03/16 złożoną do Senatu 23 czerwca 2016 r. „Stop przemocy sądów rodzinnych wobec dzieci”. Petycja dotyczyła zmiany m.in. Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w art. 58 § 1a i art. 107 § 2 poprzez wprowadzenie zasady ustalania zamieszkania i opieki naprzemiennej nad dzieckiem, w porównywalnych okresach przez każdego z rodziców. Komisja zdecydowała o niepodjęciu dalszych prac nad petycją.

W Sejmie trwają prace nad tożsamą petycją wielokrotną NR BKSP-145-209/17 wniesioną w sprawie zmiany Kodeksu wykroczeń, Kodeksu karnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Kodeksu postępowania cywilnego. Petycję skierowano do Komisji do Spraw Petycji 20 kwietnia 2017 r. Termin składania petycji upłynął 24 czerwca 2017 r.

W Sejmie prowadzone też były prace nad petycją NR BKSP-145-36/15 w sprawie podjęcia przez Sejm uchwały ustanawiającej dzień 25 kwietnia Dniem Świadomości Alienacji Rodzicielskiej oraz podjęcia działań mających na celu wprowadzenie ustawowych zmian dotyczących regulacji związanych z opieką nad dzieckiem. Komisja do Spraw Petycji 12 maja 2016 r. uchwaliła dezyderat nr 4 w sprawie podjęcia działań przeciwdziałających alienacji rodzicielskiej. W odpowiedzi na dezyderat Ministerstwo Sprawiedliwości

zaznaczyło, że art. 58 i art. 107 k.r.o. zostały znowelizowane w sposób, który oddaje intencje dezyderatu. Zgodnie z art. 570 lub art. 577 k.p.c. sąd opiekuńczy może wszcząć postępowanie z urzędu przy niewłaściwym sprawowaniu władzy rodzicielskiej.

Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 2 grudnia 1957 r. (sygn. akt I CR 1045/56) uznał, że negatywne wpajanie dziecku uczucia niechęci lub nienawiści do drugiego z rodziców jest ujemną okolicznością przy ocenie któremu z rodziców powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej. Dodatkowo w postanowieniu z 30 sierpnia 1977 r. (sygn. akt III CRN 204/77) Sąd Najwyższy uznał, że uniemożliwianie utrzymania właściwego kontaktu osobistego między rodzicem a dzieckiem narusza w zasadzie interes małoletniego i może stanowić przyczynę uzasadniającą zmianę prawomocnego postanowienia, regulującego wykonywanie władzy rodzicielskiej.

INFORMACJE DODATKOWE:

Minister Sprawiedliwości 2 grudnia 2015 r. powołał Zespół do spraw ochrony autonomii i życia rodzinnego w sprawie wypracowania propozycji dotyczących potwierdzenia autonomii i podmiotowości rodziny oraz ochrony życia rodzinnego.

Ustawa z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego znowelizowała przepisy art. 58 i art. 107 k.r.o. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1062). Zmiany polegały m.in. na tym, że to rodzice w pierwszej kolejności w drodze pisemnego porozumienia powinni decydować o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Przy braku porozumienia to sąd rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem, biorąc pod uwagę prawo dziecka do wychowania przez oboje z rodziców.

Ustawa z 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 144, poz. 854) dodała w części pierwszej w księdze drugiej w tytule II w dziale II w rozdziale 2 oddział 6 w brzmieniu „Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem”. Celem zmian było wprowadzenie narzędzi dzięki którym sądy opiekuńcze będą mogły egzekwować kontakty każdego rodziców z dzieckiem.

OPRACOWAŁA

Żaneta Urawska

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz